

Systemy Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 25 (2022)
ISSN 2028-2677, s. 89-100
DOI: 10.37055/sbn/152590

National Security Studies
Volume 25 (2022)
ISSN 2028-2677, pp. 89-100
DOI: 10.37055/sbn/152590

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

TRANSFORMACJA STRUKTUR DOWODZENIA NATO PO 2014 ROKU

NATO COMMAND STRUCTURE TRANSFORMATION AFTER 2014

Piotr Lenart

ORCID: 0000 0002 8251 8828
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Abstrakt. Celem badań, których wyniki przedstawiono w niniejszym artykule był opis działań podjętych przez Sojusz Północnoatlantyczny w zakresie zmian w jego strukturze dowodzenia po 2014 roku. Wyjaśniono w nim, że realne zagrożenia generowane przez Federację Rosyjską spowodowały konieczność zmian w strukturze militarnej NATO. Sojusz Północnoatlantyczny podejmując działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa jego członkom, w całym obszarze traktatowym, musiał zaadaptować swoją strukturę dowodzenia i strukturę sił do istniejących realnych zagrożeń, zmieniając jej dotychczasowy ekspedycyjny charakter na adekwatny do przewidywanych działań. NATO przekierowując swój wysiłek od działań ekspedycyjnych do obrony kolektywnej musiało zaadaptować swoje struktury dowodzenia regionalnie i dokonać adaptacji instytucjonalnej. Zmiany w strukturach dowodzenia sojuszu wymusiła potrzeba wdrożenia środków zapewniających bezpieczeństwo dla sojuszników z Europy Środkowo-Wschodniej. Realizując postanowienia szczytów NATO od Newport do Madrytu sojusz sukcesywnie, adekwatnie do eskalacji zagrożeń, reformował i generował siły i środki wydzielane do obrony obszaru traktatowego, co w konsekwencji skutkowało utworzeniem nowych elementów struktury dowodzenia oraz przeorientowaniem działalności już istniejących. Sojusz rozpoczął tym samym długoterminowe odstraszenie i adaptację obronną. Stosownie do zdefiniowanych potrzeb, utworzono w ramach NCS dwa dowództwa szczebla operacyjnego przystosowując się do obrony kolektywnej. Utworzenie wielonarodowego dowództwa korpusu, czterech dowództw wielonarodowych dywizji, dowództwa wielonarodowej brygady oraz ośmiu integracyjnych jednostek NATO w zasadniczy sposób zmieniło architekturę dowodzenia sojuszu wzmacniając strukturę NFS. Umożliwiło to efektywne dowodzenie siłami i środkami NATO w obszarach odpowiedzialności utworzonych elementów na wschodniej flance sojuszu w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Istotą podejmowanych działań jest ich elastyczność i ewolucyjny charakter wynikający z potrzeby permanentnego przeglądu istniejących struktur i adaptacji ich do zidentyfikowanych zmian w środowisku bezpieczeństwa. W pracy sformułowano następujący główny problem badawczy: Jak zmieniła się struktura dowodzenia sojuszu w obliczu nowej sytuacji bezpieczeństwa we wschodniej części Europy po 2014 roku?

W procesie badawczym zastosowano podejście problemowo-strukturalne oraz metody poznania naukowego, które opierały się głównie o analizę i krytykę literatury, obserwację pośrednią nieuczestniczącą oraz wnioskowanie indukcyjne i dedukcyjne. Wyniki przeprowadzonych badań są znaczące, gdyż potwierdzają elastyczność działań NATO i jego żywotną zdolność do adaptacji w zależności od zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa. Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że transformacja struktury dowodzenia Sojuszu przebiegała tak, aby uzupełnić o niezbędne elementy te obszary w których istnieją niedobory, stwarzając tym samym wydolną strukturę zapewniającą efektywne dowodzenie. W tym zakresie Sojusz zachowuje swój ewolucyjny charakter i przejawia dążność do adekwatnego podejścia połączonego ze zdolnością do adaptacji do zmieniającego się nieustannie środowiska bezpieczeństwa,

Słowa kluczowe: Struktura dowodzenia NATO, elementy struktury sił, bezpieczeństwo, szczyty NATO, zagrożenia

Abstract. The aim of the research, the results of which are presented in this article, was to describe the activities undertaken by the North Atlantic Alliance in terms of changes in its command structure after 2014. It explained that the real threats generated by the Russian Federation made it necessary to change NATO's military structure. The North Atlantic Alliance, taking steps to ensure the security of its members throughout the treaty area, had to adapt its command structure and force structure to the existing real threats, changing its current expeditionary character to be adequate to the anticipated activities. NATO, redirecting its efforts from expeditionary activities to collective defense, had to adapt its command structures regionally and make institutional adaptation. Changes in the alliance's command structures were forced by the need to implement security measures for the allies from Central and Eastern Europe. Following the decisions of the NATO summits from Newport to Madrid, the alliance successively, adequately to the escalation of threats, reformed and generated forces and resources allocated to the defense of the treaty area, which in turn resulted in the creation of new elements of the command structure and reorientation of the activities of the existing ones. The Alliance has thus embarked on long-term deterrence and defensive adaptation. According to the defined needs, two operational-level commands were created within the NCS, adapting to collective defense. The creation of a multinational corps headquarters, four multinational division headquarters, a multinational brigade headquarters and eight NATO integration units fundamentally changed the alliance's command architecture by strengthening the structure of the NFS. This made it possible to effectively command NATO forces and resources in the areas of responsibility of the elements created on the eastern flank of the alliance in times of peace, crisis and war. The essence of the actions taken is their flexibility and evolutionary nature resulting from the need for a permanent review of the existing structures and their adaptation to the identified changes in the security environment. The results of the research are of significant value, as they confirm Alliance's flexibility as well as adaptability to the changing security environment. The results indicate explicitly that the process of NATO's command & control structure transformation was carried out in a manner which allowed for complementing it with entities as deemed necessary for the identified gapped areas, thus assuring that the ultimate construct will guarantee efficacy of the command. With this regard the Alliance retains its evolutive nature at the same time manifesting the aspiration for ensuring an adequate approach combined with adaptability to the constantly changing security environment.

Keywords: NATO command structure, elements of the force structure, security, NATO summits, threats

Wstęp

Po szczycie NATO w Pradze w 2002 roku rozpoczął się proces zmniejszania struktury dowodzenia NATO, skutkujący redukcją dowództw poziomu regionalnego oraz części dowództw poziomu taktycznego. Po szczycie NATO w Lizbonie w 2010 roku, proces ten uległ pogłębieniu (Varlik, 2010, s. 95), stosownie do ówczesnej oceny zagrożeń i wyzwań środowiska bezpieczeństwa. Sojusz zachowując poziom ambicji zreformował swoją strukturę dowodzenia tak, aby stworzyć zwarty, wydajny system

zapewniający siłom NATO osiągnięcie zamierzonych celów w ramach prowadzonych przez nie operacji.

Struktura militarna Sojuszu składa się ze Struktury Dowodzenia NATO (NATO Command Structure-NCS oraz Struktury Sił NATO (NATO Force Structure-NFS). Strukturę Dowodzenia NATO-NCS tworzą stałe, macierzyste dowództwa i siły sojuszu, ulokowane głównie na poziomie strategicznym i operacyjnym, finansowane ze środków wspólnych NATO (common funding) przeznaczone do zapewnienia funkcjonowania jednej spójnej struktury dowodzenia NATO, a także dostarczenie funkcji i zdolności, które wykraczają (over and above) poza możliwości poszczególnych nacji (MC 0586/2 Allied Forces and their use in operations Brussel 2018). W 2014 roku, w ramach Struktury Dowodzenia NATO - NCS, sojusz posiadał osiem zasadniczych elementów, w tym dwa dowództwa strategiczne. Dowództwu Sił Sojuszniczych NATO ds. Operacji (Allied Command Operations – ACO), powierzono planowanie i prowadzenie wszystkich operacji militarnych nie tylko w obszarze traktatowym, ale dowolnym miejscu świata, natomiast Strategiczne Dowództwo Sił Sojuszniczych NATO ds. Transformacji (Allied Command Transformation – ACT) odpowiadało za realizację zadań transformacyjnych sojuszu, w tym rozwój zdolności, koncepcji, doktryn oraz szkolenie, edukację i eksperymentowanie (Zarychta, 2013, s. 414). Dowództwu Strategicznemu ds. Operacyjnych podlegały dwa Połączone dowództwa poziomu operacyjnego (Joint Force Command – JFC w Brunssum i JFC w Neapolu, a także 3 domenowe dowództwa: lądowe LANDCOM w Izmirze w Turcji, morskie MARCOM w Northwood w Wielkiej Brytanii oraz powietrzne AIRCOM w Ramstein w Niemczech. Funkcjonowanie dowództw zabezpieczała Grupa Łączności i Dowodzenia NATO (NCIS Group) z dowództwem w Mons w Belgii i trzema batalionami łączności (NATO Signal Battalion – NSB). Dowództwu Transformacyjnemu ACT podlegały centra szkoleniowe JWC w Stavanger w Norwegii, JFTC w Bydgoszczy w Polsce, Centrum Analiz i Doświadczeń JALC w Lizbonie w Portugalii oraz natowskie szkoły. Dowództwo sprawowało również nadzór funkcjonalny nad tzw. Centrami Eksperckimi (Centre of Excellence).

Strukturę Sił NATO (NATO Forces Structure - NFS), tworzą dowództwa i siły głównie na poziomie taktycznym, które są zadeklarowane przez poszczególne nacje Naczelnemu Dowódcy Sił Sojuszniczych SACEUR i mogą być przekazane jemu do użycia w operacji sojuszniczej. Elementy NFS są przygotowane zgodnie z normami NATO scertyfikowane i finansowane z budżetów narodowych. Tłumaczenie dosłowne terminów NCS, NFS może być mylące, z uwagi na fakt, że zarówno w strukturze NCS - struktura dowodzenia jak i NFS- struktura sił znajdują się dowództwa i siły. Różnice między obydwooma strukturami wynikają z ich zadań, podległości i finansowania (MC 0586/2 Allied Forces and their use in operations, Brussel 2018). W 2014 roku Strukturę sił NATO - NFS, tworzyło 9 dowództw korpusów lądowych, z których 8 stanowiły dowództwa GRF (L) (Graduated Response Forces – Land), zdolne do przerzutu i działania w całym obszarze odpowiedzialności

sojuszu (360°), 6 z nich było dowództwami wysokiej gotowości High Readiness Forces (ARRC – Wielka Brytania, RRC FR – Francja, 1 GNC – Niemcy-Holandia, NRDC TU – Turcja, NRDC IT – Włochy, NRDC – SP – Hiszpania, a 2 dowództwa Eurokorpus i Dowództwo Korpusu greckiego NRDC GR były dowództwami niższej gotowości (Forces at Lower Readiness – FLR). Dziewiątym elementem NFS-u było dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północ – Wschód w Szczecinie (także FLR), utworzone przez trzy państwa ramowe (Niemcy, Polska i Dania), (Samol, 2021, s. 117). Strukturę dowództw w ramach NFS uzupełniały dowództwa morskie oraz powietrzne poziomu taktycznego.

Sojusz tak prowadził reformę swoich struktur dowodzenia i tak je adaptował do zaistniałej sytuacji, aby sprostać pojawiającym się zagrożeniom i aby były one gotowe do efektywnego prowadzenia najbardziej prawdopodobnych operacji. Struktura dowodzenia sojuszu transformowała zatem w kierunku pozyskania zdolności niezbędnych do realizacji pełnego spektrum misji w tym prowadzonych w ramach kolektywnej obrony, a w szczególności Operacji Reagowania Kryzysowego spoza 5 Artykułu Traktatu Waszyngtońskiego w obrębie 360°.

Agresywne, ekspansjonistyczne zachowanie Federacji Rosyjskiej uruchomiło działania sojuszu, nacelowane na taką adaptację struktur dowodzenia, aby była kompatybilna do rzeczywistej sytuacji bezpieczeństwa wynikającej z pojawiających się zagrożeń (Malik, 2019, s. 83-86).

Agresja Rosji na Ukrainę była prawdziwym sygnałem alarmowym dla Sojuszu, który musiał dostosować się do zmienionego środowiska bezpieczeństwa. Zatwierdzona w 1994 roku mobilna struktura dowodzenia NATO, reformowana i redukowana w latach 2002-2012 (Zarychta, 2013, s. 317) i dostosowana do prowadzenia operacji spoza 5 artykułu, zaczęła być nieodpowiednia dla środowiska bezpieczeństwa po 2014 roku. Sytuacja bezpieczeństwa w 2014 roku wymusiła na Sojuszu konieczność zmian polegających na powrocie do myślenia o obronie obszaru traktatowego, a z tym związanej regionalizacji dowództw, a tam gdzie to konieczne uzupełnieniu luk w systemie dowodzenia (Kupiecki, 2017, s. 5).

Tak zidentyfikowana sytuacja problemowa prowadzi do sformułowania głównego problemu badawczego, który brzmi: Jak zmieniła się struktura dowodzenia sojuszu w obliczu nowej sytuacji bezpieczeństwa we wschodniej części Europy po 2014 roku?

W celu rozwiązania głównego problemu badawczego sformułowano następujące problemy szczegółowe: 1) Jakie zmiany transformacyjne nastąpiły w obrębie NATO Command Structure? 2) Jakie nowe elementy powstały w obrębie NATO Forces Structure i jakie były ich zadania?

Celem badań, których rezultaty przedstawiono w niniejszym artykule, był opis działań podejmowanych przez Sojusz w zakresie zmian w swojej strukturze dowodzenia. W procesie badawczym zastosowano podejście problemowo-strukturalne oraz metody poznania naukowego, które opierały się głównie o analizę i krytykę literatury, obserwację pośrednią nieuczestniczącą oraz wnioskowanie indukcyjne

i dedukcyjne. Analizie poddano wybrane dokumenty normatywne sojuszu oraz dostępną literaturę przedmiotu, w tym wydane opracowania w postaci monografii i artykułów natowskich oraz polskich autorów. Zagadnienia dotyczące ewolucji i transformacji struktury dowodzenia Sojuszu były przedmiotem prowadzonych analiz. Rezultaty prowadzonych badań zawarte w literaturze wskazują, że Sojusz adekwatnie do wyzwań i zagrożeń dokonywał transformacji swoich struktur dowodzenia wprowadzając nowotworzone elementy, lub jak to miało miejsce w okresie po zimnej wojnie, redukując poszczególne dowództwa, głównie te szczebla taktycznego. W dostępnej literaturze, brak jest jednak opracowań ujmujących problematykę transformacji struktur dowodzenia Sojuszu w sposób kompleksowy po 2014 roku. Niniejszy artykuł jest właśnie próbą całościowego podejścia do przedmiotowej problematyki i na podstawie przeprowadzonych badań pokazania zmian w strukturze dowodzenia Sojuszu w obliczu powstałych zagrożeń po 2014 roku. Zaprezentowano w nim zmiany transformacyjne struktury dowodzenia NATO jakie nastąpiły w okresie od Szczytu Sojuszu w Newport w 2014 roku do Szczytu Sojuszu w Madrycie w 2022 roku.

Zmiany w strukturze dowodzenia NCS

Główną determinantą, mającą bezpośredni wpływ na transformację struktur dowodzenia sojuszu po 2014 roku, było zagrożenie pochodzące od Federacji Rosyjskiej, które wymusiło nowe podejście do zagadnień bezpieczeństwa regionalnego, międzynarodowego i globalnego. Po 2014 roku, istniejące JFC w Brunssum i Neapolu, otrzymały sprecyzowane zadania funkcjonalne przywiązane do określonego regionu. Podstawowa misja JFC Brunssum polega na odstraszeniu i obronie, z regionalnym ukierunkowaniem i obszarem działań w Europie Północno-Wschodniej, krajach bałtyckich i Polsce. JFC Neapol jest odpowiedzialne za realizację zadań skoncentrowanych na południowym obszarze traktatowym (Fałkowski 2021, s. 6). Oba dowództwa operacyjne zmieniły swój status z rotacyjnie odpowiedzialnych za operacje w całym obszarze odpowiedzialności Sojuszu (360°) na statyczne zdolne do ciągłego dowodzenia w systemie 24 godziny przez 7 dni w przypisanych dla nich obszarach.

Na prowadzonym w dniach 11-12 lipca 2018 roku szczycie sojuszu w Brukseli podjęto decyzje o zreformowaniu struktury dowodzenia, dostosowując ją do aktualnych wyzwań i zagrożeń, tak aby była lepiej przygotowana do dowodzenia w operacji obrony kolektywnej. Na mocy podjętych decyzji powstały dwa nowe dowództwa szczebla operacyjnego. Są nimi Połączone Dowództwo Sił na Atlantyku (JFC Norfolk) w USA i Połączone Dowództwo Wsparcia (JSEC) w Ulm w Niemczech (Kacprzyk, 2018, s. 1).

Aktywowane 26 lipca 2019 roku nowe dowództwo szczebla operacyjnego jakim jest JFC Norfolk, wypełnia lukę po przekształceniu Naczelnego Dowództwa Sił Sojuszniczych NATO na Atlantyku (SACLANT) w Naczelne Dowództwo Sił Sojuszniczych NATO ds. Transformacji, które miało miejsce w 2004 roku (Zarychta, 2013, s. 415). Jest zatem trzecim dowództwem poziomu operacyjnego, podległym bezpośrednio pod Strategiczne Dowództwo ds. Operacji (ACO). Miejscem jego dyslokacji jest Norfolk w stanie Virginia w USA. 16 państw członków Sojuszu wydziela swój personel do dowództwa JFC Norfolk. Jego zasadniczym zadaniem jest ochrona morskich linii komunikacyjnych NATO od Atlantyku w głąb Morza Bałtyckiego, w tym dostaw dla wsparcia sił sojuszniczych w Europie. Do jego zadań należeć będzie również udział w operacjach w ramach obrony kolektywnej na morzu. Pełną gotowość operacyjną (Full Operational Capability – FOC) JFC Norfolk osiągnął w czerwcu 2021 roku. Lokalizacja JFC Norfolk odzwierciedla trwale transatlantyckie zaangażowanie w zapewnienie bezpieczeństwa członków sojuszu.

Utworzone Połączone Dowództwo Wsparcia (Joint Support and Enabling Command JSEC) w Ulm, w Niemczech ma funkcjonalnie służyć jako centralny węzeł logistyczny na potrzeby obrony kolektywnej. Pełną Gotowość Operacyjną dowództwo osiągnęło we wrześniu 2021 roku, natomiast oprócz Niemiec, przedstawiciele 24 krajów członkowskich sojuszu wydzielają personel do jego funkcjonowania, (są to Albania, Belgia, Bułgaria, Kanada, Chorwacja, Czechy, Dania, Estonia, Francja, Grecja, Węgry, Włochy, Łotwa, Litwa, Holandia, Norwegia, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Turcja, Wielka Brytania i USA).

W czasie pokoju jednym z jego najważniejszych zadań jest przygotowanie teatru działań dla sił sojuszu, przez stworzenie warunków do ich przemieszczenia i przyjęcia. W czasie kryzysu i wojny dowództwo odpowiedzialne będzie za koordynację wsparcia udzielanego siłom sojuszniczym w tym VJTF i NRF wraz z zapewnieniem dla nich zabezpieczenia logistycznego. JSEC wspiera także wielodomenową sieć transportowo-logistyczną w rejonie odpowiedzialności Sojuszu w celu umożliwienia wsparcia i utrzymywania sił w obszarze Euroatlantyckim w ramach 360°. Wypełnia on również rolę koordynatora między krajami członkowskimi NATO tworząc kompleksową sieć narodowych dostawców usług wewnątrz sojuszu. JSEC pełni również rolę doradcą dla Głównodowodzącego Sił Sojuszniczych w Europie (Supreme Alliance Commander in Europe – SACEUR) w obszarze logistycznym, zapewniając zasilanie informacyjne w procesie podejmowania decyzji na poziomie strategicznym.

Uwzględniając narastający poziom zagrożeń w cyberprzestrzeni, na szczycie NATO w Brukseli w 2018 roku, utworzono podległe Strategicznemu Dowództwu ds. Operacyjnych (ACO) Centrum Operacyjne Cyberprzestrzeni (Cyberspace Operations Centre - CyOC). Do jego zadań należy zapewnienie ACO świadomości sytuacyjnej w zakresie cyberbezpieczeństwa oraz planowanie, przygotowanie i prowadzenie cyberoperacji Sojuszu.

Odpowiedzią Sojuszu na istniejące zagrożenia po 2014 roku była intensyfikacja ćwiczeń wojskowych prowadzonych na flance wschodniej sojuszu (Banasik, 2016, s. 10). W celu właściwej operacjonalizacji tego zamierzenia, w ramach adaptacji struktury NCS, Strategiczne Dowództwo ds. Transformacji ACT przekazało problematykę programowania, planowania i organizowania ćwiczeń połączonych NATO (Major Joint Exercises – MJX) Strategicznemu Dowództwu ds. Operacyjnych ACO, pozostawiając w obszarze swoich odpowiedzialności techniczne aspekty przygotowania i zabezpieczenia MJX realizowanych przez JWC oraz JFTC.

Zmiany w strukturze sił sojuszu NFS

W ramach natowskich Korpusów wchodzących w skład NFS zmiany transformacyjne dokonały się w czterech zasadniczych obszarach. Dotychczas zasadniczą rolę przypisywaną 8 korpusom lądowym które uzupełniały braki w NCS, (Śliwa i Wojciechowski, 2021, s. 76) powstałe w wyniku redukcji dowództw w latach 2012-2014, było dowodzenie operacją połączoną Siłami Odpowiedzi NATO (NRF) o ograniczonej skali z kluczową rolą wojsk lądowych w sześciomiesięcznym systemie rotacyjnym. Po 2014 roku przyspieszono proces osiągania zdolności do dowodzenia operacjami połączonymi i wszystkie dowództwa korpusów zaczęły utrzymywać wysoką gotowość operacyjną (High Readiness). Dotychczas realizowane zadanie rozszerzono, o zadania dotyczące dowodzenia korpusem lądowym, operacją wielokorpusną, operacją reagowania kryzysowego spoza 5 art., zamiennie w systemie 12 miesięcznym oraz wypełniana roli dowództwa regionalnego na stałe dla Wielonarodowego Korpusu Północ – Wschód WKP-W (Samol, 2021, s. 117-133).

Dowództwo WKP-W po certyfikacji osiągnęło status dowództwa regionalnego dla regionu bałtyckiego. Dowództwo to (400 oficerów, podoficerów i pracowników cywilnych), tworzą 3 zasadnicze nacje: Polacy, Duńczycy i Niemcy. Ponadto, w skład dowództwa Korpusu wchodzi przedstawiciele 22 krajów Sojuszu. Wśród personelu dowództwa są również Szwedzi i Finowie, w ramach programu Partnerstwo dla Pokoju, a niedługo jako członkowie NATO.

Ważną rolę dla bezpieczeństwa w zakresie regionalnych struktur dowodzenia odgrywa utworzone dowództwo Wielonarodowego Korpusu Południowy – Wschód. Państwami partycypującymi w jego tworzeniu są Rumunia jako państwo ramowe, a także Bułgaria, Kanada, Niemcy, Hiszpania, Francja, Wielka Brytania, Grecja, Włochy, Polska oraz Turcja (w czerwcu 2022 roku, chęć wydzielenia personelu do dowództwa Korpusu zgłosiły: Chorwacja, Węgry, Czesi i Portugalczycy). Na Posiedzeniu Plenarnym w dniu 22 czerwca 2022 roku, ogłoszono przyspieszenie procesu osiągania przez dowództwa MNC-SE pełnej gotowości do działania. Dowództwu Korpusu przypisano wypełnianie roli drugiego regionalnego dowództwa szczebla

operacyjno-taktycznego. Jego zasadniczym zadaniem jest skuteczne i efektywne dowodzenie wszystkimi strukturami sojuszu rozmieszczonymi w Rumunii i Bułgarii, a także sprawna realizacja procesu przyjmowania i rozwinięcia sojuszniczych sił wzmocnienia przybywających do obszaru odpowiedzialności korpusu. Proces osiągnięcia gotowości do działania przez MNC-SE trwa od marca 2020 roku. Wstępne Zdolności Operacyjne IOC Initial Operational Capability osiągnięto w czerwcu 2021, a w lipcu 2021 roku dokonano relokacji Korpusu do Sibiu. W ramach obsady 400 stanowisk w dowództwie Korpusu państwo ramowe obsadza 320 stanowisk natomiast 80 przewidzianych jest dla państw partycypujących. Osiągnięcie FOC planuje się na koniec 2023 roku.

Na mocy decyzji szczytu Sojuszu w Newport (Banasik, 2015, s. 60) powołano dowództwo Wielonarodowej Brygady Południowy – Wschód, (MNB-SE) w Rumunii, w celu usprawnienia zintegrowanego szkolenia na południowo-wschodniej flance NATO. Pełną zdolność operacyjną MNB-SE osiągnęła w kwietniu 2017 roku. Inną z kluczowych decyzji podjętych podczas tego szczytu, a mającą bezpośredni wpływ na strukturę sił NATO (NFS) było utworzenie Jednostek Integracji Sił NATO (NFIU). Jednostki te powołano w ramach kompleksowego pakietu środków mających na celu reakcję na zmiany środowiska bezpieczeństwa na wschodniej i południowowschodniej flance Sojuszu. Jednostki NFIU, posiadają międzynarodową obsadę i są dyslokowane w Sofii (Bułgaria), Tallinie (Estonia), Rydze (Łotwa), Wilnie (Litwa), Bydgoszczy (Polska), Bukareszcie (Rumunia), Székesfehérvár (Węgry) i Bratysławie (Słowacja).

Pierwsze sześć Jednostek Integracyjnych Sił NATO (NFIU) osiągnęło Pełną Gotowość Operacyjną jeszcze przed lipcowym szczytem NATO w Warszawie w 2016 roku, natomiast węgierskie i słowackie NFIU pełną gotowość operacyjną osiągnęły w 2017 roku.

NFIU były pierwszymi elementami, które po 2014 roku zademonstrowały widoczną i stałą obecność NATO w ośmiu państwach sojuszniczych flanki wschodniej (Wodnicki, 2019, s. 144-156).

Decyzję o lokalizacji NFIU Rada Północnoatlantycka podjęła na wniosek państw-gospodarzy, po przeprowadzeniu oceny wojskowej. NFIU finansowane są przez państwa kontrybutorów, natomiast koszty budowy i utrzymania infrastruktury pokrywane są przez państwo-gospodarza. Część kosztów obejmująca na przykład wyposażanie w sprzęt, komputery i łącza komunikacyjne pochodzi ze wspólnego finansowania. Zasadniczym zadaniem NFIU jest wsparcie w rozmieszczeniu sił sojuszniczych we wschodniej części Sojuszu, wspólnym planowaniu obrony oraz pomoc w koordynowaniu szkoleń i ćwiczeń. Są one istotnym ogniwem łączącym siły narodowe z siłami innych członków NATO. Wśród zadań NFIU jest również współpraca z państwami-gospodarzami w celu zidentyfikowania sieci logistycznych, linii komunikacyjnych i szlaków transportowych oraz infrastruktury w celu zapewnienia szybkiego, sprawnego i bezkolizyjnego rozmieszczenia Siły Wysokiej

Gotowości NATO oraz współpracy w celu zapewnienia im bezpieczeństwa przez państwo je przyjmujące.

NFIU są częścią Struktury Sił NATO (NFS) i w łańcuchu dowodzenia znajdują się w odpowiedzialności Naczelnego Dowódcy Sił Sojuszniczych NATO w Europie (SACEUR).

Polskie, łotewskie, litewskie, estońskie, słowackie i węgierskie NFIU podlegają pod Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód MNC-NE, natomiast bułgarskie i rumuńskie NFIU podlegają pod Wielonarodową Dywizję Centrum Południe MND-SE, a docelowo pod Wielonarodowy Korpus Południowy – Wschód MNC-SE.

Potwierdzając kluczową rolę Polski w systemie bezpieczeństwa wschodniej flanki Sojuszu, jednym z ustaleń, które zapadły po szczycie NATO w Warszawie (Kupiecki, 2017, s. 26) było utworzenie dowództwa Wielonarodowej Dywizji Północ-Wschód. W czerwcu 2017 roku MND-NE osiągnęła Wstępną Gotowość Operacyjną, a 6 grudnia 2018 roku po certyfikacji Pełną Gotowość. W dywizji służy ponad 250 żołnierzy z 15 krajów członkowskich. Dowództwo koordynuje dzielność grup bojowych eFP rozmieszczonymi na Litwie i w Polsce oraz jest przygotowane do prowadzenia działań zgodnie z Art.5 Traktatu Waszyngtońskiego.

Na mocy postanowień szczytu NATO w Warszawie powołano Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Południowo-Wschodniej w Rumunii, z zadaniem przejęcia dowodzenia nad Jednostkami Integracji Sił NATO NFIU w Bułgarii i Rumunii i zapewnienia im możliwości elastycznego działania w regionie (Solocho i Pietrzak, 2016, s. 26). Dowództwo MND-SE osiągnęło pełną gotowość operacyjną 6 grudnia 2018 roku. Rrealizuje ono zadania planistyczne i koordynacyjno-integracyjne w stosunku do działań sojuszniczych sił lądowych oraz szkolenie zgodnie z narodowymi i natowskimi planami obronnymi w obszarze odpowiedzialności dowództwa wielonarodowego dywizji.

Na szczycie NATO w Brukseli w 2018 roku ministrowie obrony Estonii, Danii i Łotwy podpisali wspólną deklarację powołania nowego dowództwa dywizji. Zadaniem Wielonarodowego dowództwa Dywizji Północ (MND-N) jest realizacja zadań w obszarze odpowiedzialności pod dowództwem WKP-W. Państwami ramowymi dla MND-N są Estonia, Łotwa i Dania. Dowództwo dywizji jest przygotowane do planowania, koordynowania i integrowania działań sojuszniczych sił lądowych rozmieszczonych w Estonii i na Łotwie oraz realizacji szkolenia zgodnie z narodowymi i natowskimi planami obronnymi. Założono, że pełną gotowość operacyjną dywizja osiągnie w 2022 roku, natomiast wstępną gotowość operacyjną osiągnięto w pierwszej połowie 2021 roku.

3 maja 2022 roku zlokalizowane w Székesfehérvár na Węgrzech Dowództwo Wielonarodowego Centrum Dywizji (HQ MND-C), zostało włączone do struktury sił NATO zgodnie z decyzją o aktywacji i integracji podjętą przez Radę Północnoatlantycką. Utworzenie dowództwa Wielonarodowej Dywizji-Centrum zostało zainicjowane przez Chorwację i Węgry w lipcu 2018 roku. Planuje się, że

Dowództwo MND-C osiągnie gotowość operacyjną (FOC) w 2023 roku. Oprócz Chorwacji i Węgier jako inicjatorów, do HQ MND-C dołączyła również Słowacja jako trzeci kraj założycielski. W prace MND-C zaangażowana jest również Polska, a zainteresowanie przystąpieniem wyraziły również Niemcy, Włochy, Rumunia, Słowenia i Turcja.

Głównym zadaniem utworzonych po 2014 roku wielonarodowych dowództw dywizji wchodzących w skład NFS, jest dowodzenie operacjami wojskowymi w swoich obszarach odpowiedzialności. W tym celu dowództwa planują i dowodzą operacjami wojskowymi, planują i integrują działalność jednostek NATO w ramach Wysuniętej Obecności Sojuszu (Enhanced Forward Presence – eFP, tailored Forward Presence – tFP) rozmieszczonych w celu wzmocnienia bezpieczeństwa regionalnego, a także organizują szkolenia zgodnie z narodowymi i natowskimi planami obronnymi. Takie działania ukierunkowane są na zwiększanie zdolności obronnych regionu zgodnie z planami narodowymi i sojuszniczymi. Dowództwa Wielonarodowych Dywizji są gospodarzami ćwiczeń i przedsięwzięć szkoleniowych. Personel dowództw oprócz zwykłych zadań sztabowych regularnie prowadzi analizy i ocenę narodowych i sojuszniczych planów obronnych w celu uzyskania świadomości sytuacyjnej w całym obszarze odpowiedzialności.

Utworzenie dowództw Wielonarodowych Dywizji „Północ, Północ – Wschód, Centrum oraz Południowy – Wschód” nastąpiło po dostrzeżeniu braków sojuszniczych zdolności do dowodzenia w Europie Wschodniej, Europie Środkowo-Wschodniej i Europie Południowo-Wschodniej. Integracja dowództw wielonarodowych dywizji i włączenie ich w strukturę sił sojuszu NFS, oznacza włączenie ich w architekturę bezpieczeństwa NATO, co znacząco przyczynia się do wzmocnienia zdolności odstraszenia i obrony sojuszu.

Zakończenie i wnioski

Jednym z najbardziej widocznych efektów decyzji podejmowanych podczas szczytów NATO jest reforma jego struktury dowodzenia. W okresie pozimnowojennej historii NATO, wyróżnić można dwie zasadnicze tendencje w zakresie funkcjonowania struktur dowodzenia sojuszu. Pierwsza od 2002 do 2014 roku związana była z redukcją liczby dowództw, a co za tym idzie zmniejszaniem liczby personelu oraz druga, po aneksji przez Federację Rosyjską Krymu, dotyczyła tworzenia nowych elementów struktury dowodzenia i zwiększanie liczebności personelu poszczególnych dowództw. Decyzje i postanowienia ostatniego Szczytu NATO w Madrycie potwierdzają utrzymanie tej tendencji (Polychroniou, 2022, s. 3).

Aneksja Półwyspu Krymskiego dokonana w 2014 roku w sposób niezwykle istotny wpłynęła na środowisko bezpieczeństwa na kontynencie europejskim.

Na podstawie decyzji podjętych na szczytach Sojuszu w Newport, Warszawie, Brukseli i Londynie, aż po szczyt w Madrycie podjęto działania poprawiające funkcjonowanie struktury dowodzenia Sojuszu (Pacula, 2014, s. 4).

W ramach NCS utworzono dwa nowe dowództwa szczebla operacyjnego, zwiększono zdolności i liczebność poszczególnych dowództw, a także zwiększono zakres ich odpowiedzialności. Dowództwom szczebla operacyjnego przypisano odpowiedzialność regionalną.

W ramach NFS utworzono NFIU, rozszerzono zakres zadań dowództw korpusów lądowych, przydzielono zadania regionalne dla dwóch dowództw korpusów w tym jednego nowotworzonego oraz utworzono cztery dowództwa wielonarodowych Dywizji i jednej Brygady.

Sojusz podjął działania nacelowane nie tylko na zmiany w strukturze organizacyjnej i dyslokacji oraz tworzeniu nowych dowództw i elementów, ale także takie, które poprawiają funkcjonalność swoich elementów i włączenie ich z przypisanymi konkretnymi zadaniami w opracowane plany. Najważniejszym dla sojuszu jest posiadanie takiej struktury dowodzenia, która zapewni możliwość prowadzenia operacji w ramach kolektywnej obrony prowadzonej na podstawie artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Dopiero spełnienie tego warunku, pozwala myśleć o wypełnianiu innych zadań przez posiadaną strukturę. Jednocześnie, musi być ona na tyle elastyczna, aby była zdolna do szybkiej adaptacji do zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa.

Zasadniczą determinantą zmian w strukturze dowodzenia Sojuszu po 2014 roku były zagrożenia wywołane agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Transformacje struktury dowodzenia NATO, w tym głównie struktury sił wymusiły również inne, wciąż istniejące zagrożenia pochodzące między innymi od terroryzmu, cyberterroryzmu, piractwa morskiego, niekontrolowanych migracji, państw upadłych czy konfliktów w regionie Afryki i Bliskiego Wschodu. Zaadaptowana struktura po 2014 roku musiała również posiadać zdolność do dowodzenia różnego rodzaju operacjami nacelowanymi na niwelację pełnego spektrum zagrożeń.

Celem działań Sojuszu jest permanentna dążność, aby struktura jego dowodzenia pozostawała silna, sprawna i zdolna do wprowadzenia wszelkich elementów skutecznego dowodzenia i kontroli na wypadek jednoczesnych wyzwań we wszystkich rodzajach misji. Zmieniające się nieustannie środowisko bezpieczeństwa, nacechowane ciągłymi wyzwaniem i eskalującymi zagrożeniami, wymaga dokonywania ciągłych przeglądów i oceny funkcjonalnej struktury dowodzenia w celu jej adaptacji do bieżącej sytuacji.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Banasik, M., 2016. Bezpieczeństwo Europy Środkowo-Wschodniej w aspekcie zagrożeń płynących z Federacji Rosyjskiej, Warszawa.
- [2] Banasik, M., 2015. NATO w świetle postanowień szczytu w Newport, Kwartalnik Bellona 3/2015.
- [3] Fałkowski, A., 2021. Building security in the Baltic Sea region, military perspective and NATO approach, BSR Policy Briefing, Warszawa.
- [4] Kacprzyk, A., 2018. Perspektywy odstraszania i obrony NATO na wschodniej flance, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych 125 (1698), Warszawa.
- [5] Kupiecki, R., 2017. How to enhance the security of Poland and NATO after the Warsaw Summit [online]. Dostępne pod adresem: https://pism.pl/publikacje/How_to_Enhance_the_Security_of_Poland_and_NATO_After_the_Warsaw_Summit_Robert_Kupiecki, Warszawa.
- [6] Lorenz, W., 2019. Priorytety obronne państw północnej flanki NATO, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych 55 (1803), Warszawa.
- [7] Malik, Sz., 2019. Polityka NATO wobec Ukrainy i Rosji po aneksji Krymu, V, 81-96, Kraków.
- [8] Pacuła, P., 2014. Szczyt NATO w Newport – implikacje dla bezpieczeństwa narodowego RP, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego, Warszawa.
- [9] Polychroniou, C., 2022. NATO's Expansion and New Strategic Concept Broaden the Prospect of Armageddon.
- [10] Samol, B., 2021. Znaczenie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego dla bezpieczeństwa północno-wschodniej flanki NATO, Wydawca: Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa.
- [11] Soloch, P., Pietrzak P., 2016. Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski, Bezpieczeństwo narodowe 2016/I-IV.
- [12] Śliwa, Z., Wojciechowski S., 2021. Odstraszanie militarne oraz odporność strategiczna państw w rejonie północno-wschodniej flanki NATO, Roczniki Nauk Społecznych, 13.
- [13] Wodnicki, J., 2019. Znaczenie Sojuszu Północnoatlantyckiego w umacnianiu bezpieczeństwa na wschodniej flance NATO, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego.
- [14] Varlik, A., 2010. NATO's military structure, change and continuity, New World Architecture of Economy and Security, Istanbuł.
- [15] Zarychta, S., 2013. Struktury militarne NATO 1949-2013.